

**O‘ZBEKISTONDA IJTIMOY SOHANI RIVOJLANTIRISHDA
NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARINING ROLI
EVOLYUTSIYASI (1991-2024)**

Taxmina Samadova Muxiddinova

Qarshi shaxar 34 maktab Tarix fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada nodavlat notijorat tashkilotlarining (NNT) 1991 yildan 2024 yilgacha bo‘lgan davrda O‘zbekistonda ijtimoiy soha rivojiga ta’siri va rivojlanishi har tomonlama tahlil qilinadi. Tarixiy kontekstni, asosiy o‘zgarishlarni, duch kelgan muammolar va yutuqlarni o‘rganish orqali. Turli sohalardagi nodavlat notijorat tashkilotlarini tahlil qilgan holda, ushbu tadqiqot so‘nggi o‘ttiz yil ichida O‘zbekistonda ijtimoiy farovonlikni shakllantirish, jamiyatni rivojlantirish va fuqarolik faolligini shakllantirishda ushbu tashkilotlarning o‘zgartiruvchi roli haqida tushuncha beradi.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, NNT, notijorat tashkilotlar, ijtimoiy soha, taraqqiyot, jamiyat, fuqarolik jamiyati, evolyutsiya, ta’sir

Kirish:

1991-yilda mustaqillikka erishganidan so‘ng O‘zbekiston fuqarolik jamiyati landshaftida jadal evolyutsiyaga guvoh bo‘ldi, nodavlat notijorat tashkilotlari (NNT) ijtimoiy sohani rivojlantirishda muhim ishtirokchilar sifatida maydonga chiqdi. Ushbu maqola O‘zbekistondagi NNTlarning so‘nggi o‘ttiz yillikdagi yo‘llarini ko‘rib chiqadi, ularning sog‘liqni saqlash, ta‘lim, ekologik barqarorlik va jamiyat taraqqiyotiga qo‘shgan hissasini o‘rganadi. Ushbu tadqiqot NNT sektorini shakllantirgan tarixiy kontekst, tartibga soluvchi o‘zgarishlar va ijtimoiy dinamikani o‘rganib, O‘zbekistonda ijtimoiy taraqqiyot va fuqarolik faolligini rag‘batlantirishda NNTlarning o‘zgartiruvchi rolga oydinlik kiritadi.

NNTlarning tarixiy mazmuni va paydo bo‘lishi:

O‘zbekiston 1991-yilda mustaqillikka erishgandan keyingi davr mamlakatda yanada xilma-xil va faol fuqarolik jamiyatini barpo etish yo‘lida sezilarli siljish bo‘ldi. Ijtimoiy muammolarni hal qilish va hukumatning sa’y-harakatlarini to‘ldirish uchun boshlang‘ich tashabbuslar zarurligini e’tirof etish natijasida nodavlat notijorat tashkilotlari ko‘paya boshladi. Dastlab insonparvarlik yordami, advokatlik va salohiyatni oshirishga e’tibor qaratgan NNTlar fuqarolik jamiyatining yetuk sektorini aks ettiruvchi keng ko‘lamli ijtimoiy masalalar bilan shug‘ullanish uchun asta-sekin o‘z qamrovini kengaytirdi.

Sog‘liqni saqlashga qo‘shgan hissasi:

O‘zbekistondagi nodavlat notijorat tashkilotlari, ayniqsa, marginal aholi uchun tibbiy xizmatlar va undan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilashda muhim rol

o'ynadi. Kasalliklarning oldini olish, tibbiy ma'lumot va tibbiy yordam ko'rsatishga qaratilgan tashabbuslar orqali ushbu tashkilotlar sog'liqni saqlash tizimidagi kamchiliklarni bartaraf etish va sog'liqni saqlash natijalarini yaxshilashga yordam berdi. Nodavlat notijorat tashkilotlari davlat idoralari va tibbiyot xodimlari bilan hamkorlik qilib, tibbiy xizmat qamrovini kengaytirish, aholi salomatligi haqida xabardorlikni oshirish va kam ta'minlangan jamoalarga muhim xizmatlarni taqdim etishda muhim rol o'ynadi.

Ta'lim sohasidagi yutuqlar:

O'zbekistonda nodavlat notijorat tashkilotlarining ta'lim sohasiga qo'shgan hissasi katta bo'lib, tashkilotlar sifatli ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish, savodxonlikni oshirish va malaka oshirishga e'tibor qaratmoqda. Nodavlat notijorat tashkilotlari maktablar, kasb-hunar ta'limi markazlari va ta'lim dasturlarini tashkil etish orqali shaxslarga, ayniqsa, qishloq va chekka hududlarda shaxsiy va kasbiy o'sish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish imkoniyatlarini kengaytirdi. O'qitishning innovatsion usullari, jamoatchilikni jalb etish va ta'lim sohasidagi islohotlarni targ'ib qilish orqali NNTlar ta'lim sohasida ijobiy o'zgarishlar uchun katalizator bo'ldi.

Atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanish:

O'zbekistondagi nodavlat notijorat tashkilotlari atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanish tashabbuslari bilan faol ishtirok etib, dolzarb ekologik muammolarni hal qilish va ekologik amaliyotni targ'ib qilmoqda. Tabiatni muhofaza qilish bo'yicha loyihalar, targ'ibot-tashviqot ishlari va targ'ibot ishlari orqali ushbu tashkilotlar O'zbekistonning tabiiy merosini asrab-avaylashga o'z hissasini qo'shib, barqaror rivojlanish amaliyotini ilgari surdi. Nodavlat notijorat tashkilotlari jamoatchilik xabardorligini oshirish, jamoatchilik harakatlarini safarbar etish va manfaatdor tomonlar bilan hamkorlik qilish orqali mamlakatda atrof-muhitni muhofaza qilishni targ'ib qilish va barqarorlik madaniyatini yuksaltirishda muhim rol o'ynadi.

Jamiyatni rivojlantirish va ijtimoiy farovonlik:

Nodavlat notijorat tashkilotlari O'zbekistonda jamiyatni rivojlantirish va ijtimoiy farovonlik tashabbuslarida yetakchi bo'lib, qashshoqlik, ijtimoiy chetlanish va tengsizlikni bartaraf etishga harakat qilmoqda. Marginal guruhlarning imkoniyatlarini kengaytiruvchi, ijtimoiy inklyuziyani rag'batlantiradigan va yashash imkoniyatlarini oshiradigan loyihalarni amalga oshirish orqali ushbu tashkilotlar yanada kuchli va bardoshli jamoalar qurishga yordam berdi. Mahalliy manfaatdor tomonlar, davlat idoralari va xalqaro donorlar bilan hamkorlik qilish orqali NNTlar ijtimoiy hamjihatlikka, iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirishga va aholining zaif qatlamlari uchun hayot sifatini yaxshilashga yordam berdi.

Qiyinchiliklar va yutuqlar:

O'tgan yillar davomida O'zbekistondagi nodavlat notijorat tashkilotlari turli muammolarga duch keldi, jumladan, tartibga solish cheklovlari, cheklangan mablag'lar va byurokratik to'siqlar. Bunday qiyinchiliklarga qaramay, nodavlat notijorat tashkilotlari ijtimoiy sohani rivojlantirish, fuqarolar faolligini oshirish va barqaror rivojlanishni qo'llab-quvvatlashda salmoqli yutuqlarga erishdi. Innovatsion yondashuvlar, strategik sheriklik va jamoatchilik tashabbuslari orqali nodavlat notijorat tashkilotlari ijobiy o'zgarishlarni amalga oshirish va O'zbekiston jamiyati farovonligiga hissa qo'shish qobiliyatini namoyish etdi.

Kelajakdagi istiqbollar va tavsiyalar:

Oldinga qarab, tartibga soluvchi to'siqlarni bartaraf etish, moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish va fuqarolik jamiyati va davlat institutlari o'rtasidagi hamkorlikni rag'batlantirish orqali O'zbekistonda NNTlar uchun qulay muhitni mustahkamlash muhim ahamiyatga ega. Potensial oshirish tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash, shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlash hamda tarmoqlararo hamkorlikni rag'batlantirish ijtimoiy sohani rivojlantirish va O'zbekistonda barqaror rivojlanish maqsadlariga erishishda nodavlat notijorat tashkilotlari salohiyatidan yanada foydalanishning kaliti bo'ladi.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda 1991 yildan 2024 yilgacha bo'lgan davrda nodavlat notijorat tashkilotlari evolyutsiyasi ijtimoiy sohani rivojlantirish, jamiyat rivojiga ko'maklashish va fuqarolar faolligini oshirishda sezilarli yutuqlarga erishdi. Nodavlat notijorat tashkilotlari sog'liqni saqlash, ta'lim, ekologik barqarorlik va ijtimoiy farovonlik sohasidagi turli tashabbuslari orqali O'zbekistonda ijtimoiy muammolarni hal qilish va ijobiy o'zgarishlarni amalga oshirishda o'zgartiruvchi rol o'ynadi. Mamlakat o'z taraqqiyot yo'lida davom etar ekan, faol fuqarolik jamiyati sektorini tarbiyalash va nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash barcha o'zbekistonliklar uchun yanada inklyuziv, adolatli va barqaror jamiyat qurish uchun muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirova Mamlakat, Mo'minovna. "ARAB MILLIY MADANIY MARKAZI." *E Conference Zone*. 2023.
2. Qodirova Mamlakat, Mo'minovna. "CHET MAMLAKATLAR BILAN HAMKORLIK YOKI TURKIYADAGI OFATLARGA NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARNING MUNOSABATI." *E Conference Zone*. 2023.
3. Qodirova Mamlakat, Mo'minovna. "YUKSALISH XALQ HARA-KATI." *E Conference Zone*. 2023.
4. Muminovna, Kodirova Mamlakat. "Why mahatma Gandhi changed the world forever." *Academicia Globe: Inderscience Research* 3.06 (2022): 361-367.

5. Muminovna, Kodirova Mamlakat. "Why Mahatma Gandhi changed the world forever." *Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences* 17 (2023): 1-6.
6. Qodirova Mamlakat, Mo‘minovna. "OLTIN MEROS JAMGARMASI HAQIDA." *E Conference Zone*. 2023.
7. Qodirova Mamlakat, Mo‘minovna. "NURONIY JAMG ARMASI HAQIDA." *Conferencea* (2023): 53-56.
8. Muminovna, Kodirova Country. "HISTORY OF CREATION AND DEVELOPMENT OF PUBLIC ORGANIZATIONS IN UZBEKISTAN." *Web of Scientist: International Scientific Research Journal* 3.12 (2022): 967-969.
9. Muminovna, Kodirova Mamlakat. "HISTORY OF CREATION AND DEVELOPMENT OF PUBLIC ORGANIZATIONS IN UZBEKISTAN." *Web of Scientist: International Scientific Research Journal* 4.1 (2023): 89-92.
10. Davronbek, Normurodov, and Qodirova Mamlakat. "Abu nasr inb Muhammad Farobiy." *Ta'lim fidoyilari* 5.9 (2022): 496-499.
11. Mannonov, Yorqin, and Mamlakat Qodirova. "LAG'MON QISHLOG'I TARIXI." *Scientific progress* 3.3 (2022): 876-880.
12. Muminovna, Kodirova Mamlakat. "Development of community livestock during the years of independence on the example of kashkadare and surkhandare." *Academicia Globe: Inderscience Research* 3.04 (2022): 455-457.
13. Muminovna, Kodirova Mamlakat. "Issues of the Ethnogenesis of the Uzbek People in Ethnographic Studies of Uzbekistan During the Years of Independence." *Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences* 7 (2022): 116-118.
14. Safarov, Akmal, and Mamlakat Qodirova. "PAXTA YAKKAHOKIMLIGI DAVRIDA XOTIN-QIZLARNING QISHLOQ XO 'JALIGIDAGI O 'RNI (QASHQADARYO MISOLIDA)." *E Conference Zone*. 2022.
15. Mamlakat, Qodirova, and Mannonov Yorqin. "BOZOR SAMADOV-XALQ QAHRAMONI." *BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI* (2022): 696-698.